

REZUMAT

Perioada sfârșitului de secol al XIX-lea și început de secol XX, a fost marcată de un anumit tip de stabilitate, resimțită atât pe plan politic, economic, cât și social. Această bunăstare s-a oglindit în vestul țării, mai cu seamă în provinciile Banat, Crișana și Transilvania, aflate, la momentul respectiv, sub administrația Imperiului Austro- Ungar.

A fost un moment prielnic pentru a se crea o strânsă legătură între elitele intelectuale din țara noastră și lumea artistică din Viena și Budapesta, un schimb de idei inovative, iar în această împrejurare, orașe precum Oradea, Cluj, Arad, Târgu Mureș, Timișoara, dar și orașe mai mici, au preluat influențe occidentale ale arhitecturii și le-au adaptat specificului regional, obținând o unitate stilistică autentică astfel, fiecare regiune a avut propria versiune a Artei 1900, dar adaptată personalității sale.

Criticii de artă susțin ideea ca nu a existat de-a lungul timpului, un stil atât de elegant, de rafinat, precum a fost *Art Nouveau*, în formă sa ornamentală, el deținând o gamă foarte variată de simboluri, în totalitatea elementelor sale: de la ferestre elegante, cu proporții ideale, pe de o parte, la ritmul liniilor ondulate, specifice artei florale de la 1900, mergând până la sobrietatea geometrică, pe de altă parte, și o paletă cromatică prețioasă, care transformă sticla într-un limbaj plastic. La sfârșitul secolului al XIX-lea, mai mulți producători și artizani au încercat să redescopere acest meșteșug, beneficiind de o serie de noi descoperiri tehnologice și de posibilități diverse de prelucrare a sticlei.

Pentru multele sale calități, sticla a fost un material îndrăgit, versatil, cu utilizare diversă, împlinind atât un rol decorativ cât și unul funcțional. Artele decorative au înțeles importanța ei și au speculat caracteristicile acesteia. Astfel la sfârșitul secolului al XIX-lea, sticla, ca materie primă, stătea la baza obiectelor funcționale de uz casnic, mergând până la sticla vitraliilor, cu rol atât estetic cât și funcțional.

Teza de doctorat cu titlul „*Simbolismul în vitralii - teme, motive și principii Art Nouveau, în arhitectura românească transilvăneană*” reprezintă o cercetare fundamentată pe influență internațională a temelor, principiilor și motivelor ce caracterizează direcția stilului *Art Nouveau* în vestul țării.

Lucrarea se concentrează pe două direcții: una temporală, sfârșitul de secol al XIX-lea început de secol al XX-lea, și una fizică, ce ține de spațiul de manifestare al curentului *Art Nouveau*, în vestul României, pentru că aici a existat un teren fertil, deschis spre noi orizonturi, arhitecții locului manifestând un interes crescut pentru noua artă cu toate implicațiile sale. Studiul are ca obiectiv țintă zona Transilvaniei, mai precis Târgu Mureș, Oradea, Cluj, Timișoara, pentru că aici întâlnim o puternică influență a stilului *Art Nouveau*.

Arta vitraliilor a evoluat într-o perioadă scurtă de timp, datorită noilor descoperiri în materie de tehnologie, cu toate că ea rămâne, în mare parte, la stadiul de manufactură până în prezent. Descoperirea de materiale noi cum ar fi foița de cupru, anumite tipuri de cositor, utilaje de șlefuit, cuptoare performante, au făcut ca în prezent vitraliile să cunoască o nouă etapă, arhitecții reușind să apeleze cu succes la acest tip de decorațiuni, care au dublă funcționalitate. Cu certitudine, prin dezvoltarea tehnologică, producerea vitraliilor a fost mult mai ușor de realizat, sticla devenind material optim pentru exprimare artistică.

Vitraliile beneficiază de ornamentul simbol, explorând potențialul sticlei de la construcția ușoară și diafană, până la ideea de a construi cu lumină, ajutată fiind de transparență, translucență, opacitate, luciu, dar și reflexiile sale.

Simbolistica *Art Nouveau* se exprimă pregnant în arhitectură, dar mai cu seamă în artele decorative, vitraliile devenind un suport ideal de exprimare plastică. Dacă în Grecia antică simbolul era un semn de recunoaștere a unui obiect împărțit în două, pentru omul sfârșitului de secol al XIX-lea, simbolul a reprezentat fața ascunsă a lumii adevărate. Simbolurile există doar acolo unde se găsesc ochi care să le privească. Gândirea își face ca scop găsirea de înțelegeri, prin care se poate traduce un mesaj tănuit, pe înțelesul tuturor. Artiștii vremii s-au lăsat atrași în lumea aparențelor fiind prea ocupați de esența lucrurilor, dar și de natura lor ascunsă.

Lucrarea și-a propus să cuprindă o analiză documentată, atât teoretică cât și în imagini cu ferestrele ce încă se mai păstrează în clădirile reprezentative pentru Arta 1900 din Transilvania, devenite simboluri ce reflectă particularitățile culturale și aspirațiile societății, cu rol decisiv în construirea identității naționale. În această lucrare am utilizat **metoda interpretativă** a cercetării, prin care am încercat să deslușesc intenții și scopuri de întrebuințare ale simbolurilor în cadrul vitraliilor, în context socio-uman.

Fenomenul vitraliilor a anunțat noi interpretări ale obiectelor și ale spațiului, bazate pe relația strânsă dintre întuneric și lumină, umbră și soare, loc și timp. Pentru arhitecții de la 1900, sticla a reprezentat o adevărată provocare, ea fiind o sursă vastă de creativitate. Pentru creatorul de spațiu, ea a reprezentat un motiv de exprimare plastică într-un cadru compozițional, ornamentul fiind pe o poziție dominantă.

Analiza studiului a urmărit cum temele de factură internațională, provenite din literatură și-au găsit oportunitatea de a fi expuse într-un mod plin de imaginație în compozițiile vitraliilor ce împodobeau clădiri ridicate în stil *Art Nouveau* pe teritoriul țării noastre.

Cercetarea personală a debutat cu identificarea primelor forme de utilizare a sticlei și felul în care evoluția treptată a tehnologiei a creat un mediu propice pentru crearea unor capodopere.

De la jumătatea secolului al XIX-lea până la începutul Primului Război Mondial, provinciile din vestul țării au cunoscut o perioadă înfloritoare, dezvoltarea industrială având un impact major asupra vieții sociale, ce a impulsionat zona cultural artistică. Pe fondul progresului, oamenii de artă s-au conectat la universul cultural european.

Din punct de vedere structural, teza de doctorat este împărțită în șapte capitole și subcapitole, la care se adaugă ***Argument, Concluzii și Proiectul personal***.

Primele patru capitole surprind abordări generale, de tipul apariției, evoluției, manifestărilor internaționale ale curentului *Art Nouveau*, până la definirea lui în cadrul Artei 1900, configurându-se sub forma unei analize sistematice, care trasează vectorii stilistici ai perioadei *Art Nouveau* în arhitectura românească.

Lucrarea își propune să aducă în prim plan, temele și ornamentele specifice stilului, abordate de vitraliști, marcând influența temelor din literatura universală. Acest lucru a implicat o documentație susținută de imagini, inventarierea și aprofundarea teoretică a fiecărei ferestre în parte. Teza are ca scop atragerea atenției asupra felului în care prezența vitraliilor modifică percepția asupra spațiului arhitectural, ca o consecință a implicațiilor sale materiale și imateriale, prin prisma folosirii elementelor simbol, sticla vitraliilor devenind doar un suport material al unei idei, povești, legende, spuse într-un limbaj plastic.

Pe parcursul lucrării am consemnat strânsa legătură dintre funcționalitatea și estetica ornamentului, îmbinarea formei și culorii, ce au pus în evidență o lume a vitraliilor, elegantă și plină de rafinament. În acest joc de forme am putut identifica un limbaj simplu și constructiv, aflat într-o conjunctură simbolică, apt să ne ofere un univers iconografic, în care linia pune în mișcare suprafața bidimensională.

Ornamentul este esența *Art Nouveau*, iar artiștii au exploatat potențialul ornamental și decorativ, frumusețea liniei care curge în pictură, dar și în toate artele aplicate. Există o puternică legătură între funcțional și estetica ornamentației, iar împletirea culorii cu forma pune în evidență o lume spectaculoasă a sticlei, de o eleganță desăvârșită. Compozițiile vitraliilor, liber desenate, pun în evidență frumusețea motivelor, acestea constituind un univers ornamental

și iconografic, în care linia și suprafața sunt antrenate în ritmuri dinamice, bidimensionale, presărate cu simboluri ce așteaptă a fi descoperite.

Capitolul I intitulat „*Introducere în Art Nouveau, apariția mișcării și manifestările ei*”, este o privire de ansamblu asupra începuturilor mișcării Art Nouveau, de la primele sale manifestări până la momentul 1900. În acest capitol am urmărit reperele curentului, pornind de la filozofia mișcării, terminologia și originea sa. Tot în acest capitol am punctat traiectoria mișcării, fondatorii ei, dar și numele importante ce au marcat evoluția acestui stil.

În Capitolul II, denumit „*Symbolism și Art Nouveau*”, am urmărit conexiunea dintre Arte, mai cu seamă legătura strânsă dintre literatură și arhitectură, literatură și artele decorative, întreaga filosofie fiind împărțită în subcapitole. Am identificat și analizat sursa de inspirație a acestui curent, legătura dintre simbolism și *Art Nouveau*, iconografia, dar în același timp am atins și subiectul legat de linia *Art Nouveau* și importanța sa.

Specifică stilului *Art Nouveau* a fost legătura strânsă dintre artiști și scriitori, întregul univers artistic semănând cu o urzeală bine încheată, traversată de idei și de idealuri comune. Literatura reușește să impună simbolul ca instrument în curentul *Art Nouveau*, acest instrument fiind folosit cu succes atât în arhitectură, prin ornamentație cât și în toate artele aplicate de la pictură până la muzică și dans. Vitraliile sunt presărate cu simboluri, scopul lucrării mele fiind acela de a le identifica și a le inventaria, căutând și notând sursele lor de proveniență

Capitolul III, intitulat „*Apariția vitraliilor și evoluția tehnicilor până la debutul perioadei Art Nouveau*” reprezintă o scurtă incursiune în istoria vitraliilor de la identificarea primelor formă de utilizare a sticlei dar și cum evoluția treptată a tehnologiei a creat mediul ideal pentru crearea unor opere de artă. Acest capitol surprinde evoluția artei vitraliilor în timpul Evului Mediu dar și în timpul Renașterii, atât în Europa cât și apariția vitraliilor pe continentul american, în Statele Unite ale Americii și Mexic. În acest capitol am încercat să pun în evidență felul în care s-au creat premisele unei „Epoci de aur” a vitraliilor.

În Capitolul IV, numit „*Evoluția vitraliilor în perioada Art Nouveau, ateliere și artiști consacrați*”, am urmărit evoluția vitraliilor în perioada *Art Nouveau* la nivel internațional, cu scopul de a aduce în prim plan contextul dar și traiectoria firească a acestei arte aplicate. Momentul de apogeu reprezintă Renașterea Neogotică în SUA, care datorită unor nume mari, precum La Farge și Tiffany, au reușit să ridice arta vitraliului la alt nivel, contribuția lor fiind extrem de valoroasă.

Capitolul V, intitulat „*Teme și simboluri în vitraliile Art Nouveau*” reprezintă un studiu despre implicarea curentului simbolist în mișcarea *Art Nouveau*, concepte, sintetism, teme, simboluri și principii, tematica ornamentelor fiind extrem de variată, migrând de la

mediul natural, urban, mergând până la cel mitologic, aceste teme îmbinându-se și asociindu-se în compoziții stilistice variate, presărate cu simboluri geomorfe, cosmomorfe, fitomorfe, antropomorfe și sociale. Fuziunea dintre formă și ornament este evidentă în compoziția vitraliilor, scopul meu fiind acela de a identifica și de a supune observației aceste elemente cu mare încărcătură simbolică.

Capitolul VI, intitulat „*Vitraliile în stil Art Nouveau și manifestarea curentului în vestul României*”, reprezintă nucleul lucrării mele de doctorat, concentrat pe observații personale, analiza și înțelegerea elementelor decorative aflate în compozițiile vitraliilor transilvănene. Acest capitol vizează manifestările regionale ale Artei 1900, prin pătrunderea în spațiul românesc a acestui curent. Întâlnirea dintre stilul 1900, *Art Nouveau* și diversitatea fondului cultural, au dat naștere unei forme noi de exprimare, catalogată drept secesion transilvănean.

Poziționarea geo-strategică a vestului țării a permis schimbul de experiență la nivel cultural, arhitecți europeni de origine maghiară, vieneză, sârbă sau cehă, și au impus noua viziune asupra spațiului construit. Același lucru s-a întâmplat și cu arhitecții români plecați la studii peste hotare. La întoarcere, ei au pus în practică lecțiile învățate în școli, atât în orașele mari precum Oradea, Cluj, Arad, Târgu Mureș, Timișoara cât și în orașele mici Sibiu, Deva, Dej, Sighișoara, Salonta sau Lugoj. Oradea rămâne „perla Coroanei” în materie de patrimoniu arhitectural construit sub influența Artei 1900, oraș intrat în circuitul marilor orașe Art Nouveau din lume, alături de Barcelona, Glasgow sau Viena. Capitolul acesta se concentrează pe clădirile principalelor orașe care încă mai păstrează în interior spații vitrate, fiecare edificiu fiind supus studiului într-un subcapitol dedicat.

Cercetarea are două direcții principale, legate de formă și de fondul vitraliilor. Forma se referă la contextul arhitectural în care apare fereastra, autorii, atelierul, dar și tehnica în care se presupune că vitraliul a fost executat, pe când fondul surprinde tema, dar și mesajul ornamentului.

Capitolul VII reprezintă o serie de proiecte finalizate, ce demonstrează **influența stilului Art Nouveau în creația personală**. Lucrările reprezintă vitralii montate pe diverse structuri de prindere: vitrine fixe, pereți despărțitori, tavane luminoase, uși și ferestre. Scopul ce stă la baza proiectului personal este acela de a modica într-un mod cât mai subtil percepția asupra vitraliilor, ca fiind formă contemporană de artă, ruptă de rădăcinile sale.

Tehnicile folosite au fost din cele mai variate, de la vitralii clasice legate în profil H de plumb, tehnica tiffany, tehnica vitraliului overlay, tehnica rășinilor epoxidice, tehnica picturii la rece, tehnica printului pe sticlă sau tehnica sablării în trepte. Am apelat la întregul paletar de

sticlă, variind foarte mult, de la sticla float transparentă sau mată, sticlă texturată chatedral, sticlă opalescentă până la alte tipuri de sticlă colorată în masă.

Vitraliile au sporit dintotdeauna valoarea unei clădiri, atât din punct de vedere material cât și estetic. Dacă la începutul secolului al XIX-lea, ele erau caracteristice monumentelor arhitecturale, în perioada *Art Nouveau*, vitraliile au devenit mult mai versatile, evoluând într-o adevărată artă, care a presupus foarte multă creativitate, migală, atenție la detalii, dar și foarte multă muncă, începând cu proiectarea lor și continuând cu alegerea culorilor, tipurilor de sticlă, texturilor, finalizând cu tehnica în care sunt executate.

Astăzi, decorarea spațiilor cu vitralii indiferent de tehnica aleasă de vitraliști, este des folosită atât de arhitecți, cât și de designeri, desenul și culorile lor având forța de a schimba într-un mod dramatic atât atmosfera încăperii cât și starea de spirit a privitorului. Întâlnirea dintre arhitectura modernă și opțiunea arhitecților de a alege vitraliile, ca soluție de decorare /luminare a spațiului, nu face decât să surprindă în modul cel mai plăcut, tendința de a decora astfel, conectând în acest fel generații la rând, dar și stiluri diferite de artă.

CUVINTE CHEIE :

Art Nouveau, vitralii, arhitectură, secesion, jugendstil, ornament, whiplash, sticlă, plumb, tiffany, grisaille, simbol, iconografie, fereastra, formă, textură, lumină, culoare, atelier, vitralist.

